

Pedagógiatörténeti Szemle

*Az MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága
Neveléstörténeti Albizottságának folyóirata*

2. évfolyam
1–2. szám
2016

Impresszum

Főszerkesztő: Pukánszky Béla
SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet
6725 Szeged, Hattyas u. 10.
bela@pukanszky.hu

Szerkesztőbizottság: Kéri Katalin, Németh András, Szabolcs Éva

Nemzetközi tudományos board:

Prof. Dr. Rotraud Coriand, Universität Duisburg-Essen
Prof. Dr. Lucien Criblez, Universität Zürich
Prof. Dr. Gerald Grimm, Alpen-Adria-Universität, Klagenfurt
Prof. Dr. Johanna Hopfner, Karl-Franzens-Universität Graz
Prof. Dr. Klaus-Peter Horn, Georg-August-Universität Göttingen
Dr. Tomáš Kasper, Technická univerzita v Liberci
Prof. Dr. Iveta Kestere, Latvijas Universitate
Prof. Dr. Christine Mayer, Universität Hamburg
Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Univ. Cattolica del Sacro Cuore, Milano
Prof. Dr. Edvard Protner, Univerza v Mariboru
Prof. Dr. dr. hc. Ehrenhard Skiera, Universität Flensburg
Prof. Dr. dr.hc. Heinz-Elmar Tenorth, Humboldt Universität zu Berlin

Szerkesztő: Nóbik Attila
nobik@edpsy.u-szeged.hu

Olvasószerkesztő: Garai Imre

Technikai szerkesztők: Balog Beáta, Fizel Natasa, Hársvölgyi Virág,
Kiss Hajnal, Nagy Andrea, Pethő Villő, Nemeslaki Tas, Szeivolt Katalin,
Szente Dorina

Kiadó: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága Neveléstörténeti
Albizottsága

Felelős kiadó:

Németh András, elnök
1075 Budapest, Kazinczy u. 23.

Terjesztési forma: online

ISSN 2415-9093

Pedagógiatörténeti Szemle

2. évf. 1–2. sz.
2016

Tanulmányok

Vajda Zsuzsanna

Pszichometria Magyarországon a 20. század első felében

1.

Somogyvári Lajos

*Oktatáspolitikai irányváltás a Szovjetunióban: egy iskolareform
anatómiája (1958)*

23.

Molnár-Kovács Zsófia

*Az „Európa-kép” tartalmi vizsgálata a dualizmus kori középis-
kolai egyetemes történelemtankönyvekben*

40.

Nagy Adrienn

*A kereskedelmi iskoláink a 19. századi német és francia szakok-
tatás tükrében*

61.

Pethő Villő – Gévainé Janurik Márta

A szegedi Városi Zeneiskola története 1935-1945 között

85.

A szegedi Városi Zeneiskola története 1935-1945 között

PETHŐ VILLŐ – GÉVAYNÉ JANURIK MÁRTA

Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kar

„Szeged város zenekultúrája nemcsak Szeged város ügye, hanem az országos zenekultúra jelentős tényezője. [...] Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy Szeged városát általánosan fejlett kultúrája, egyetemi városi jellege és geográfiai elhelyezése egyenesen predesztinálja a Dél-vidék zenekultúrájának irányítására, úgy megállapíthatjuk, hogy a város zenei életének jelentősége messze túlnő a város határain és a megítélésben Szeged város zenekulturális hivatása éppoly fontos, mint magasabb színvonalon a székesfőváros, vagy az ország egyéb vidéki zeneközpontjainak hivatása. A város zenei életének irányítói teljes mértékben átérzik e kulturális feladat jelentőségét és tervszerű munkával szolgálják nemcsak a helyi, hanem az országos zenekultúra ügyét.” – írta 1929-ben *Pálffy József*, a szegedi városi színház intendánsa és a Szegedi Filharmonikus Egyesület elnöke a *Muzsika* folyóirat 111. számában, melyet a szerkesztők Szeged zenei életének szenteltek (*Muzsika*, 1929. 7. o.).

A Szeged kulturális életében fontos szerepet játszó és a várost kiemelkedő vidéki zeneoktatási színhellyé tévő 1881-ben megalapított zeneiskola történetének egy rövid, ám rendkívül meghatározó időszakának bemutatására vállalkozik tanulmányunk. Eddig még nem publikált hagyatéki anyagok: levelek, írások felhasználásával szeretnénk a figyelmet felhívni a *Belle Ferenc* névvel fémjelzett 1935-1944 közötti időszak jelentőségére és eredményeire, melyek a város kulturális életének is fontos évei voltak.

A ZENEISKOLA RÖVID TÖRTÉNETE 1945-IG

A szegedi zenészekről először egy 1522-ből származó „tized lajstrom” tesz említést, amelyen az adót fizető zenészek nevei szerepeltek.¹ Az első katonai zenekar a 17. században alakult, emellett a városban főleg egyházi zenét játszó muzsikások, együttesek működtek. Az első olyan zenekart, mely egyházi és világi zenei szolgálatot is teljesített az 1720-as évek elején *gróf Nádasdy László*

¹ Sypos Benedek, Dobos Imre, Lantos György, Cantor Imre.

ló csanádi püspök² szerződtette a városban tett látogatásakor. A kilenctagú zenekar 1724-re vált teljessé, a város ekkor határozta el, hogy külön szállást építtet a tagoknak, ahol zeneoktatás is folyt. Később már csak olyan zenészeket szerződtettek, akik zeneoktatást is vállaltak. A 18. században azonban egyre jellemzőbbé vált a magánoktatás. Az első zeneiskola az 1829-ben megalakult Szegedi Belvárosi Casino kezdeményezésére az 1830-as évek közepén-végén jött létre.³ Az eredeti cél a városi zenekar mellett egy polgári zenekar felállítása volt. Erre alapozva alakult meg aztán a Szegedi Hangászat-iskola, melynek működését egy 1838-as keltezésű 16 oldalas alapszabályban rögzítették (*Kristó és Farkas*, 1985), és amelynek fenntartását részvényesek biztosították (*Reizner*, 1900). Az iskola a levéltári dokumentumok alapján öt évig működött, majd 1864 újra magániskola lett, végül 1873-ban a fenntartását a város vette át. Az 1879-es árvízben az intézet teljes hangszer- és kottaállománya megsemmisült. Az 1876-tól működő immár városi intézet teljes hangszer- és kottaállománya megsemmisült az 1879-es árvízben. A Városi Zenede 1880-ban, a város főbb intézményeinek újjászervezésével egy időben nyílt meg egy Széchenyi téren lévő bérházban, *Langer Viktor* zeneszerző⁴ vezetésével. 1882-ben az intézmény a Szeged Szabad Királyi Város által fenntartott közművelődési intézetek sorába került. Az 1883-84-es tanévtől az iskola vezetését *Szögedi (Roth) Endre*⁵, az 1872-től működő Szegedi Dalárda megalapítója vette át (*Gévayné és Kerekné*, 2013).

Itt kezdte meg zenei tanulmányait Belle Ferenc, a zenede jogutódja, a Városi Zeneiskola 1935-ben megválasztott igazgatója is. A zenedéről így írt visszaemlékezésében: „... a városi zenede a templom másik oldalához csatolt épületben volt, bejárata a Templom térről nyílt. Ide valóban túlnyomórészt a jobb módú, úgynevezett középosztály gyerekei jártak, de ennek egyik, majdnem fő oka az volt, hogy a zenetanulás az akkori megjelölés szerint nem volt cikk, nem volt pálya, megélhetés. [...] A zenetanulás, mint az általános műveltség kiegészítője, szinte luxusszámba ment.” (*Belle*, 1976. 13-14. o.). Szögedi halála után *Király-König Péter*⁶ lett az intézmény vezetője. A zeneiskola több szegedi épületben is működött *Király-König* igazgatásának kezdetén, majd 1916 szeptemberében költözött az 1881-ben épített Tukats Ferdinánd-féle alapítványi ház

² Nádasdy László gróf, (1662-1729) 1710-től csanádi püspök. Átmenetileg Szeged székhellyel ő szervezte újjá a törökök alól felszabadult csanádi egyházmegyét.

³ Érdekes, hogy a zeneiskola megalapítójának nevét és az alapítás pontos dátumát a különböző források különbözőképp adják meg. *Reizner János* Szeged történetét összegző művében 1838-as megalapításról írt, alapítóként *Miskolczy István* aljegyzőt jelölve meg. (forrás: <http://www.bibl.u-szeged.hu/reizner/03/3400.htm>, online: 2015. augusztus 1.) *Lugosi* 1929-ben a Muzsikában megjelentetett Szeged zenei életének történetét összegző munkája (*Lugosi*, 1929b) szerint a zeneiskolát *Tirnauer György* regens chori 1836-ban alapította, melynek alapszabályát 1838-ban adták ki. *Kristó Gyula és Farkas József* munkájában (*Kristó és Farkas*, 1985) a zeneiskola megalapításának dátuma 1835.

⁴ *Langer Viktor* (1842-1902), zeneszerző és zeneíró.

⁵ *Szögedi (Roth) Endre* (1847-1903) főreáliskolai énektanár, karnagy, a Szegedi Dalárda megalapítója és karnagya.

⁶ *Király-König Péter* (1870- 1940) zeneszerző.

felső emeletére.⁷ Bár Szeged város tanácsa már 1908-ban elhatározta, hogy egy Zenepalotát építtet, melyben a zeneiskola is helyet kapott volna (Reizner, 1900), a hangversenyteremként is szolgáló épület megépítésére soha nem került sor. Király-König és később az őt követő Belle igazgatása idején is próbálták az épületet a zeneiskola céljainak megfelelően átépíteni, további tantermeket és hangversenytermeket alakítottak ki.

BELLE FERENC ÉLETÚTJA

Belle Ferenc Szegeden született 1891. június 21-én. Középiskoláit a szegedi piarista gimnáziumban, zenei tanulmányait a városi zeneiskolában kezdte meg *Daubrawsky Viktor* hegedűművésznél. 1909-ben egyszerre nyert felvételt a Zeneakadémia (hivatalos nevén: Országos Magyar Királyi Zeneakadémia) hegedű tanszakára, *Kemény Rezső* osztályába és iratkozott be a Pázmány Péter tudományegyetem jogi fakultására. A zeneakadémián általános zeneelméletre *Kodály Zoltán* tanította, a zenekari gyakorlatot pedig *Hubay Jenő* tartotta számára. Az iskolai szünetek is a pályára való készüléssel teltek: „Az iskolai szünetekben *Fehér Gizellával*, a kitűnő zongoristával folytattuk a kamarázást. Önálló hangversenyekkel szerepeltünk Makón és Hódmezővásárhelyen, de egy-egy kisebb számmal felléptünk rendezvényeken is. 1912-ben a Hungária termében játszottam először zenekarral, *Fichtner Sándor* vezénylete mellett a Mendelssohn-koncert első tételét.” (Belle, 1976. 17. o.). 1914 júniusában kapta meg hegedűtanári oklevelét. Az első világháború idején katonai szolgálatot teljesített és főhadnagyi rangot ért el. A háború végeztével 1919 nyarán letette az utolsó szigorlatát, államtudományi doktorátust szerzett és megkezdte a gyakorlást. *Fellegvári (Fiedler) Walter* gondonkatanárral és *Fehér Gizellával* zongoratriót alapított.

Még 1918-ban, a Szegedi Filharmonikus Egyesület alelnöke, az egyesület által szervezett szimfonikus zenekar egyik alapító tagja és állandó koncertmestere lett. Az együttes hivatásos és amatőr muzikusokból, a 46. gyalogezred zenekarának tagjaiból és a Király-König Péter által polgári zenészekből szervezett Szegedi Zenekedvelők zenekarának tagjaiból állt össze. Első hangversenyükön 1919. január 23-án a Tisza Szálló dísztermében *Fichtner Sándor* vezényletével álltak színpadra (Pappné, 2009).

1919 szeptemberében Szeged város a Király-König vezette Városi Zeneiskola hegedűtanárává nevezte ki. Belle tanári munkája mellett is tevékenyen részt vett Szeged zenei életében: rendszeresen lépett fel kamaraprodukciók tagjaként, a zenekar hangversenyein koncertmesterként. Jó kapcsolatokat ápolt a szegedi értelmiségiekkel, jó barátságban volt *Balázs Béla* családjával, *Fleischer Antal* és *Fricsay Ferenc* karmesterekkel, az 1921-ben Szegedre költöző kolozsvári egyetem

⁷ A Zeneiskola 1916-os beköltözését követően többször alakították át az épület helységeit az oktatási intézmény számára. Ma is ez az épület ad otthont a város zenei közép- és felsőoktatási intézményeinek: a Vántus István Gyakorló Zeneművészeti Szakközépiskolának és a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának.

zenekedvelő professzoraival pedig rendszeresen muzsikált együtt (*Belle*, 1976).⁸ Az 1934-35-ös tanévben igazgatóhelyettesként az 1934 szeptemberétől betegszabadságon lévő Király-König Péter helyett ő látta el az igazgatói teendőket, az iskola értesítőjét is ő adta közre. *Belle*t a város végül 1935. október 31-én nevezte ki az intézmény igazgatójává. Belle sokat tett a Király-König Péter idején már országosan elismertté váló zeneiskola pedagógiai és szakmai megújulásáért. Igazgatói és tanári teendői mellett továbbra is részt vett a város zeneéletében kamaramuzsikusként, és a Szegedi Kamarazenekar koncertmestereként.

A háború alatt többször teljesített katonai szolgálatot. 1944 márciusában, Szeged német megszállásakor négy gyermekével és feleségével elhagyta a várost. Először Kalocsára majd Faddra, végül a Tolna megyei Szedresre költözött. Itt 1944 decemberétől szolgálatot is teljesített, 1945 áprilisáig segítette az szovjet hadsereg ellátását, ellenőrizte a község környéki gazdasági munkák elindulását. Szegedre 1945 májusában tért vissza családjával. A zeneiskola igazgatójának 1944 novemberétől *Kollár Pált* nevezték ki. Belle visszatérése után 1947-ig a hegedűtanárként működött az intézményben, majd ezt követően Orosházán és Makón tanított. A zeneiskolákban végzett munka mellett Belle tagja volt az 1945-ben már Vaszy Viktor vezetésével koncertező színházi zenekarnak, majd ennek megszűntével a színházi zenekari tagokból, zenetanárokból és amatőrökből megalakított Paulusz Elemér vezette Szegedi Filharmonikus Zenekarnak. 67 évesen ment nyugdíjba. 1977. december 20-án bekövetkezett haláláig rendkívül aktív életet élt: a Tábor utcában működő zeneiskolában helyettesítő tanár volt, emlékiratain, többek között a Városi Zeneiskola történetén dolgozott.⁹

A ZENEISKOLA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

A zeneiskola korábbi vezetői, Szögedi (Roth) Endre és Király-König Péter egyaránt sokat tettek azért, hogy az intézmény a város, a régió és az ország zenei és kulturális életében meghatározó, magas művészi színvonalat képviselő intézménnyé váljék (*Kerek*, 2003). Ezt a munkát folytatta Belle Ferenc, akinek szinte valamennyi, az ő igazgatása idején kiadott értesítőben jelent meg a zeneiskola társadalmi és kulturális szerepéről, az iskola pedagógiai törekvéseiről szóló cikke, rövid írása.¹⁰ Az első, 1935-36-os tanévről szóló értesítőben Belle három pontban összegezte a zeneiskolák legfontosabb feladatát: „A zeneiskolának három feladata van. Az első: szakszerűen előkészíteni és képezni azokat a nagytehetségű növendékeket, akiket adottságuk a zenei pályára vonz és predesztinál; a második: olyan jó amatőr muzsikásokat képezni, akik mint kamarazenészek és zenekari tagok a gyakorlati zeneéletnek hasznos és lelkes tagjai lehetnek; a

⁸ A Kamarazene Kör később, már zeneiskolai igazgatósága alatt újból megalakult, és rendszeresen szervezett koncerteket, később hangversenysorozatokat is nagy sikerrel.

⁹ A Somogyi Könyvtárban fellelhetők ezek az írások.

¹⁰ A korábbi értesítőkre ez nem jellemző, melyek szinte kizárólag csak az intézményhez köthető statisztikai adatokat közöltek.

harmadik: zeneélvező, zenefogyasztó közönséget nevelni.” (Belle, 1936b. 7. o.).

Összevetve egy korábbi, 1923-ból származó értesítőben megfogalmazott képzési célokkal (a tanulók színvonalas képzése, a kiemelkedően tehetségesek felkészítése az akadémiai osztályok elvégzésére) itt új elemek is kerültek be a zeneiskola nevelési céljai közé. Az első, hogy a helyi (amatőr) zenei együttesekben való közreműködésre alkalmas tudással kerüljenek ki az iskolából a diákok. Vagyis elsősorban az iskola működését segítő város, illetve régió kulturális igényeit kell a zeneiskolának kiszolgálnia. A második új elem ezzel összefügg: ki kell nevelni azt a közönséget, aki akár a helyi zenészek, akár magas művészi színvonalat képviselő hangszeres és énekes művészek hangversenyeit látogatja majd. Belle szerint a feladatok közül a vidéki zeneiskolákra – így a szegedire is – két fontosabb teendő hárult: jó amatőr muzsikusokat nevelni, illetve „a zeneművelés képességét és szeretetét a társadalomba belevinni” (Belle, 1936b. 10. o.). Ehhez a zenetanárok tervszerű szakmai és pedagógiai munkájára és a növendékek kitartására egyaránt szükség volt. Érdekes azt látnunk, hogy a mai nyelvhasználatban meglehetősen negatív jelentést hordozó amatőr kifejezés mit is jelentett ebben az időben: Belle idejében az számított jó amatőr muzsikusnak, aki 10-12 évi zenetanulás után „... legalább a második-harmadik akadémiai osztályt, a Zeneművészeti Főiskola kívánalmait megközelítő alapossággal és előképzettséggel elvégezte” (Belle, 1936b. 7. o.).

Belle ugyanebben az írásában utalt arra, hogy Szeged város vezetőinek megbízásából egy, a zeneiskola megújítására vonatkozó, átfogó tervezetet is készített, mely „a legilletékesebb hatóság elé került” (Belle, 1936b. 7. o.). A Belle-hagyatékban fellelhető egy levél, melyen sem aláírás, sem dátum nem szerepel, a címzettje pedig *Hóman Bálint dr.*, magyar királyi vallás és közoktatásügyi miniszter. A szövegben Belle említi az 1934-es középiskolai reformot, vélhetően a levél ezután keletkezhetett, elképzelhető, hogy erre a levélre tett utalást az értesítőben is. A levél pedig nem más, mint egy több lépésből álló reformterv a zeneiskolák tanárainak szakmai továbbképzésére, melyre azért is lehetett szükség, mert a zeneiskolák helyzete nem változott. Bár átfogó reformra Belle nem látott esélyt, úgy gondolta, hogy tervezetét a hasonló fenntartói háttérrel rendelkező egyetemi városokban: Debrecenben, Pécsen és Szegeden lehetne bevezetni. A tervezetben három pontban jelölte meg a szükséges változtatásokat: (1) speciális didaktikus ellenőrzés; (2) pedagógiai tanulmányok; (3) művészi továbbképzés. Az első pontban a kijelölt vizsgabiztos látogatása helyett egy évente megszervezett, zenakadémiai tanárokból álló szakfelügyelői bizottsági látogatást tartott szükségesnek. A második pontban jelölt pedagógiai tanulmányokat Belle szerint a vidéki zenetanárok a Zeneakadémián végezhetek volna. Mivel sok okleveles tanár csak a tanárképző osztályokat végezte a Főiskolán, ezért indoklása szerint ilyen rövid idő alatt és csak egy tanár tanítását, módszereit látva ezek a fiatal tanárok nem nyerhettek a tanításról általános, átfogó képet. Tervezetében minden év májusában nyílt volna lehetőség a vidéki tanárok számára a Főiskolán hospitálni. A terv legkidolgozottabb pontja a

harmadik, melynek célja a zenetanárok és a megfelelő előképzettséggel bíró zeneművészek rendszeres továbbképzése. Programjában Belle az augusztus 2. és 23. közötti időszakban egy magyar nyaralóhelyen megtartandó tanfolyamot „szabad iskola”-ként írta le, melynek elvégzéséről a zenetanárok végbizonyítványt kaptak volna. A résztvevők számára hetente öt napon keresztül legalább négy óra elfoglaltságot tervezett, a részvétel feltételeként pedig legalább két, előadásra alkalmas zeneművel való foglalkozást írt elő. A tanfolyam vezetőjének irányításával ezeken a műveken keresztül a legújabb technikai és pedagógiai kérdések megvitatására kerülhetett volna sor. E művek hangversenyen való bemutatását is fontosnak tartotta, amelyre a kurzus második felében nyílt volna lehetőség. A tervezethez részletes költségvetés is kapcsolódott.

Bár a tervezet országos szinten nem valósult meg, Belle Ferenc próbálta elképzeléseit az igazgatása alatt álló szegedi zeneiskolába átültetni. Az 1937–38-as tanév eredményeit összegző értesítőben a következőket írta Újabb iskolatípus felé című cikkében: „... meg kell, hogy változzék az általános felfogás a zeneiskolák feladatáról, ne egy „tessék-lássék dilettantizmust fejlesztő intézetet, hanem olyan szakiskolát lásson, ahol nehéz, komoly munkával ugyan, de maradandó értékű tudást és műveltséget lehet és kell szerezni.” (Belle, 1938b. 5. o.). A zeneiskola épületének 1939-es felújítása új program megfogalmazására is lehetőséget adott. Az 1939-es tervekben között az új tanszakok bevezetése, a hangversenyek számának növelése mellett a zenetanárok számára pedagógiai előadásokat szeretett volna tartani, valamint kiemelt feladatként jelölte meg a zeneiskola tankerületi központi szerepére való felkészülést is¹¹ (Belle, 1939b). A zeneiskolában már korábban is figyelmet fordított a tanárok szakmai és pedagógiai továbbképzésére. Az 1936–37-es tanév folyamán tervezték, hogy az intézmény szakkönyvtárát pedagógiai és zenepedagógiai munkákkal bővítik¹², az aktuális kérdéseket, a legújabb szakirodalmat és gyakorlati módszereket pedig előzetes munkaterv szerint megvitatják a tanári megbeszéléseken. 1937 januárjában a tanári karból többen is részt vettek az országos szakfelügyelő kezdeményezése nyomán megrendezett konferencián, melyen a zeneiskolai tanítás aktuális kérdéseit vitatták meg (Belle, 1937). 1938-ban a tantestület belépett a Magyar Nevelők Egyesületébe, ugyanakkor részt vettek az egyesület békéscsabai vándorgyűlésén is, a későbbiekben pedig szorosabb együttműködést is terveztek (Belle, 1938b).

A ZENEISKOLAI KÉPZÉS SZERKEZETÉNEK VÁLTOZÁSAI

A zeneiskolai képzés szerkezetét már Király-König igazgatása alatt többször finomították. A legnépszerűbb zongora és hegedű szakokon a teljes képzés 9, később 11 évfolyamon keresztül folyt: az előkészítő évet követően hat további

¹¹ Az értesítő tanúsága szerint a korabeli kultuszminisztérium egyik terve volt, hogy a szegedi zeneiskolát tankerületi központtá teszik.

¹² Lugosi Döme 1929-es jelentésében a zeneiskola könyvtárában fellelhető 40 db szakkönyvről írt.

évfolyamot elvégző diákok közül a legtehetségesebbek ún. kiművelési osztályokban folytathatták tanulmányaikat. A mélyvonós, fúvós hangszerek és a magánének képzési terve nagymértékben eltért ettől¹³. A korábban már említett zongora és hegedű szakok képzési szerkezete Belle Ferenc igazgatóságának kezdetén, 1935-ben a következő volt: az 5 alsó és az azt követő 5 középosztály sikeres elvégzése után a tehetségesnek bizonyuló növendékek 4 akadémiai osztályban tökéletesíthették tudásukat. A kiművelési és akadémiai osztályok elvégzése után több növendék nyert felvételt a Zeneakadémiára, akik tanulmányaik végeztével művészképesítést kaptak. Azok, akik tanulmányaikat Szegeden folytatták, a kiművelési osztályok elvégzése után, vizsgadíj megfizetése mellett a Zeneakadémián vizsgázhattak és zenetanári oklevelet szerezhettek. Már Király-König Péter igazgatása előtt is fontos volt a zenede vezetői számára, hogy tananyagainak közzétételével fenntartóját és a város lakosságát meggyőzzék arról, hogy az intézmény szakmailag és pedagógiaiilag megfelelő oktatást nyújt. Király-König évekkkel megelőzve a minisztérium előírásait, az általa tanított tantárgyak - elmélet, szolfézs, összhangzattan, formatan és moduláció – tananyagát a zeneakadémiai gyakorlatnak megfelelően változtatta meg. Az 1917-18-as tanévtől kezdődően bevezetett felvételi vizsgával biztosítani szeretne volna, hogy zenei képzésre valóban alkalmas diákok kezdjék meg tanulmányaikat (Kerek, 2003).

A tananyag folyamatos megújítására Belle is törekedett. Az 1936-37-es tanévben a zongora tanszakon bevezette a Zeneakadémia megújított tantervét, a következő tanévtől tervezték, hogy a többi tanszak képzése is követi a zongora tanszaki változásokat. Az 1937-38-as tanévben az osztályozásban is követték a zeneakadémiai gyakorlatot: „... rátértünk a zeneművészeti főiskola ötfokú szabályozó rendszerére, amelyben a jeles már igen jó kalkulus, a kitűnő pedig a ténylegesen kiváló növendékek szorgalmának elismerése.” (Belle, 1938b. 4. o.). A Belle-időszakban is többen tettek magánvizsgát a Zeneakadémián, illetve nyertek felvételt annak osztályaiba, melyek eredményeiről minden értesítőben beszámoltak.

A zeneiskola már korábban is több szállal kapcsolódott a zeneoktatás korabeli csúcsintézményéhez, a Zeneakadémiához. Michalovich Ödön, a Zeneakadémia igazgatója,¹⁴ az ott végzett tehetséges növendékeket beajánlotta a jelentősebb zeneiskolák élére. Király-König Péter is így került Szegedre. Belle Ferenc, és korábbi szegedi hegedűtanára, Daubrawsky Viktor szintén a Zeneakadémián szerezte diplomáját.

A Városi Zeneiskola a jelenlegi zeneiskolai rendszerrel összehasonlítva egyfajta átmenetet képviselt, mindamellett, hogy alapfokon képezte a kezdő növendékeket, a további osztályokban középfokú, majd az akadémiai osztályoknak

¹³ Bővebben lásd még: Gévainé Janurik Márta és Kerekné Fekete Éva (2013): *A Zenedétől a Zeneművészeti Karig. Fejezetek a szegedi zeneoktatás történetéből dokumentumok és képek tükrében*. Litofilm Nyomda, Szeged, 18. o.

¹⁴ 1887-1919-ig állt Mihailovich Ödön (1842-1929) a Zeneakadémia élén.

köszönhetően a képzés szerkezetében és tartalmában is kapcsolódott a Zeneakadémiához. A zeneiskola vezetésének azon törekvése, hogy a képzés színvonalában közelítsen a budapesti intézethez, nemcsak a jól képzett muzsikások belső igényéből is következhetett, hanem a vidéki intézmény gazdasági érdeke is volt. A zeneiskola számára ugyanis nemcsak az 1925–1934 között működő *dr. Baranyi János* magán zeneiskolája de az önállóan működő magántanárok is konkurenciát jelentettek (*Lugosi*, 1929a).

A ZENEISKOLA TÁRSADALMI SZEREPE

Belle Ferenc, akárcsak elődei, pontosan tudta, hogy csak egy olyan intézmény maradhat fent és kaphat folyamatos anyagi támogatást a várostól, amely minél több és minél eredményesebb növendéket nevel ki, és amely aktív, akár meghatározó résztvevője a város és a régió kulturális életének.

Jól látta, hogy a város, sőt a régió zenei életében egyaránt fontos szerepet játszhat az intézmény. Az értesítőkből, de más írásaiból is kiderül, hogy tervszerűen igyekezett erre a szerepvállalásra is felkészíteni az iskolát és zenét tanító kollégáit. Belle egy, a tanári karhoz intézett beszédében ki is tért rá, hogy az intézmény fenntartása milyen nagy megterhelést jelent a városnak, és annak érdekében, hogy továbbra is támogatást kapjanak, még eredményesebben és még többet kell dolgozniuk.¹⁵ A zeneiskola sikerességének egyik titka a szülők megnyerése volt. Az 1936–37-es tanévről szóló értesítőben írnak arról, hogy a szülőket fel kell világosítani, miként gyakorolhatnak a növendékek minél helyesebben, gazdaságosabban, egyúttal eredményesebben otthon. A szülői értekezleten emellett nemcsak a gyakorlásról szóltak, de a tanári megbeszélések pedagógiai témáit is megosztották. A következő, 1937–38-as tanévben az új bizonyítvány, az index bevezetésének is az volt a célja, hogy így a növendékek tanulmányairól, előmeneteléről, szorgalmáról minél áttekinthetőbb képet adjanak (*Belle*, 1938a). Emellett szülőket is várták azokra a zeneismertető előadásokra, amelyeket 1936–37-es tanévtől kezdődően „tervszerűen” szerveztek a növendékek számára. A zeneismertető előadásokat az igazgató bevezetője nyitotta, majd az előadások végén a tanárok értekezletet tartottak. Az 1937–38-as tanév zeneismertető előadásai: Dr. Magyariné Vesztyényi Gizella a zongoratanyszak első ötévi tananyagából játszott gyakorlatokat és darabokat, melyekhez Antos Kálmán, az elméleti tárgyak oktatója tartott magyarázó előadást. Jónásné Baranyi Ilona A zongora technikája és a billentyűs című tanulmányát olvasta fel. Perényi Pál „Az iskola a növendékek és a szülők viszonya” címmel tartott előadást. Erdélyi János a hegedűtanyszak első hatévi anyagából adott elő műveket, melyeket pedagógiai és zenei magyarázatokkal látott el. Antosné Simkó Mária zongoratanár Chopin életéről és műveiről tartott előadást, Kollár Pál Chopin műveket játszott (*Belle*, 1938a. 13. o.).

¹⁵ Belle hagyatékában található írás dátum és cím nélkül.

Az értesítőkből kiderül, hogy mindemellett a szegény sorsú, tehetséges diákok támogatását is fontosnak tartották. Az iskola a várossal egyetértésben minden évben meghatározott számú növendéknek nyújthatott teljes, illetve fél tandíjmentességet. Az 1936-37-es tanévben a tanári kar segélyegyletet hozott létre, amely a szegény, de tehetséges növendékeket hangszerrel, hangszertartozékokkal vagy kottákkal támogatta (*Belle*, 1937). Többször szerveztek olyan koncerteket, melyek teljes bevételét a szegény diákok támogatására fordították.

A zeneiskola számára fontos volt, hogy a diákjai nyilvános hangversenyeken is bemutatthassák tudásukat.¹⁶ Ezeket több helyszínen tartották: a zeneiskola nagytermében, a Tisza Szálló dísztermében vagy az Ipartestület márványtermében, de a magánének tanszak növendékei rendszeresen szerepeltek az Alsóvárosi Kultúrházban és a Szegedi Nemzeti Színházban is műsorukkal. A zeneiskola kórusa és zenekara is több rendezvényen működött közre. Lugosi Döme megjegyzi, hogy az 1920-as években jellemzően a városban megrendezett hangversenyek látogatottsága elég gyér volt, csak a „világsztárok”, illetve a Szegeden ismert és elismert művészek koncertjeire ment el számottevő hallgatóság (*Lugosi*, 1929a).

Ezért is volt figyelemre méltó az a törekvés, hogy a zeneiskola tanárai az intézmény falain belül önálló hangversenyeken lépjenek fel. Az 1934-35-ös tanévben szervezték meg a Kamarazene Kört, melynek már az első évben négy hangversenye volt a zeneiskola nagytermében, ezeket a hangversenyeket az ezt követő években is rendszeresen megrendezték. Később a háborús években a hangversenyélet megszervezésében új utakat kellett keresni.

Az 1940-41-es értesítőben megjelent rövid tanulmányában Belle Ferenc arról írt, hogy a gazdasági és politikai változásokhoz a hangversenyéletnek is igazodnia kell. A közép-európai országok és Budapest gyakorlatát követve szükség lenne arra, hogy minél szélesebb tömegek számára olcsó és kedvelt hangversenyeket szervezzenek, melyeken keresztül a „kisfizetésű társadalom” vagy a munkásság köréből verbuválódott közönség számára nyújtanának színvonalas szórakozási lehetőséget (*Belle*, 1941b). Ezzel a céllal jött létre még 1934-35-ös tanévben a korábban említett Kamarazene Kör. 1941-ben ugyanezzel a céllal szervezték meg a szegedi Népművelési Bizottsággal együtt első bérleti hangversenysorozatukat részben meghívott művészekkel, részben a zeneiskola tanárainak közreműködésével, melyre minden bérlet már elővételben elkelt.

A zeneiskola tanárai nemcsak az intézmény keretein belül szerepeltek szólístaként vagy kamarazenészként hangversenyeken, rendezvényeken. „A zeneiskolai tantestület tagjai tudatában vannak annak, hogy többszöri szereplésükkel és többoldalú tevékenységükkel együttesen szolgálják a város zeneéletének, a zeneiskolának, egyes társadalmi vagy kulturális célú megmozdulásoknak érdekeit éppúgy, mint saját művészi érvényesülésüket, ezért az elmúlt év folyamán több ízben szerepeltek iskolán kívül...” – adta hírül az 1942-43-as tanévről készített értesítő (*Belle*, 1943b. 5. o.). A tanárok közül többen egyébként – maga Belle

¹⁶A hangversenyek műsorát az 1942-43. tanévig részletesen közlik az értesítők.

is – más posztokat is betöltöttek, melyek szintén szoros kapcsolatban voltak a szegedi zenei élettel. Belle Ferenc a zeneiskola tanáraként, később igazgatójaként egyúttal a Filharmoniai Egyesület egyik alapító tagja és koncertmestere is volt. *Antos Kálmán* zeneszerző, orgonista pedig a szegedi dóm orgonistája és karnagya, valamint a Szegedi Dalárda és Oratóriumegyesület valamint a Szegedi Polgári Dalárda karnagya volt és emellett tanította a zeneiskolában az elméleti tárgyak nagy többségét.

Az értesítők szerint a zeneiskola nagytermében több szegedi zenei együttes is rendszeresen próbált: nemcsak a Kamarazene Kör, melynek az iskola tanárai is aktív tagjai voltak és az Antos vezette két dalárda, de a Filharmonikus Egyesület, az Egyetemi Énekkar és a Szegedi Városi Énekkar is itt tartották próbáikat.

Már a Király-König idején kiadott zeneiskolai értesítőkből kiderül, hogy nagy hangsúlyt fektettek a magyar szerzők műveinek tanítására és előadására. Rendszeresen közölték, mely szerzők hány művét tanulták és játszották a diákok. Az 1930-as tanévben például a König vezette intézmény diákjai harmadik évfolyamtól kezdődően összesen 293 művet tanultak magyar szerzőktől.¹⁷ Ezt a „hagyományt” Belle Ferenc idején is folytatták. Rendszeresen játszották többek között *Antos Kálmán*, *Bartók Béla*, *Dohnányi Ernő*, *Hubay Jenő*, *Kacsóh Pongrác*, *Kazacsay Tibor*, *Kodály Zoltán*, *Lavotta Rezső*, *Liszt Ferenc*, *Molnár Antal*, *Popper Dávid* és *Weiner Leó* műveit. A zeneiskola hangversenyein is gyakran játszottak magyar és ezen belül szegedi szerzőktől is. 1941 májusában a Király-König Péter emlékére szervezett koncerten kizárólag a mester művei szóltak meg (*Belle*, 1941b.4. o.).

A ZENEISKOLA TANSZAKAI BELLE VEZETÉSE IDEJÉN

Király-König Péter igazgatása alatt a népszerű zongora- és hegedűszakok mellett évről-évre további tanszakok indultak. Az 1907-08-as tanévtől kezdődően már gordonka, gordon, fuvola, klarinét, kürt és magánének szakokon egyaránt folyt az oktatás (*Kerek*, 2003). Az első világháború kitörésekor – mint arról már korábban írtunk – azonban a tanárok szolgálatteljesítése miatt a zeneiskola fúvós és nagybőgő osztályain a tanítás szünetelt. A kötelező és választható melléktárgyak struktúrája Király-König Péter igazgatása alatt szintén sokat változott, bővült. Fontos szerepet kapott a karének, a zenekari tanszak, a kamarazene melléktanszak, de lehetőség volt zongorát és éneket is melléktanszakként tanulni. Az elméleti tárgyak között elméleti alapismereteket, összhangzattant, zenetörténetet tanultak a növendékek. 1930-ban *König* az esztétika melléktárgyat is bevezette, melynek előadásait ő maga tartotta (*Kerek*, 2003). A háborús éveket követően, az 1920-as évek végén a zeneiskola még mindig csak négy tanszakon: zongora, hegedű, gordonka és magánének szakon képezte a növendékeket. A kötelező és

¹⁷ König Péter (1931): *A szegedi Államilag Segélyezett Városi Zeneiskola Értesítője. 1930–1931*. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó R. – T. Szeged.

választható melléktanszakok száma nőtt ebben az időszakban, elméletet, solfège-t, összhangzattant, formatant, modulációt, zenetörténetet tanulhattak, valamint karének, kamarazene és zenekari osztályokba járhattak a tanulók (*Lugosi, 1929*).

Belle Ferenc igazgatása alatt a tanszakok száma a korábbiakhoz képest kis mértékben bővült. Az 1934-35-ös tanévtől kezdődően, a korábbi zongora, hegedű, gordonka és magánének szak mellett nagybőgő és elmélet szakokon folyt a tanítás. A gordonszakosok létszámának növekedését segítette elő, hogy 1934 és 1943-között teljes díjmentességet élveztek, az elméletszakosokat pedig kevesebb tandíj megfizetése mellett „kültag”-ként tartották számon; számuk elenyésző volt a többi tanszakéhoz képest. Az első világháború kezdetéig fúvós hangszereket¹⁸ is találunk a tanszakok között. A háborús években ezek a tanszakok megszűntek, a későbbiekben a fúvós hangszerek oktatását sem Király-König Péternek, sem az őt követő Belle Ferencnek nem sikerült bevezetnie. Az 1936-ban közreadott értesítőben Belle már kiemelte, fontos feladata az intézménynek, hogy újra induljanak a fúvós tanszakok, megfelelő zenészutánpótlást biztosítva a városban működő zenekarok, kamaraegyüttesek számára. Ez azonban csak terv maradt, hiszen az 1937-ben és 1939-ben kiadott értesítők programszerű cikkeiben a fúvós tanítás újraindításának tervéről éppúgy olvashatunk. Ezen a téren változás csak a második világháború utáni években következett be (*Gévayné és Kerekné, 2013*).

A Belle-korszakban a választható és kötelező melléktárgyak köre nem változott lényegesen. Az elméleti, összhangzattani osztályok mellett megmaradtak a formatan és esztétika tantárgyak, a zenetörténet oktatása két kurzus, a magyar és egyetemes zenetörténet formájában történt. Emellett karének (kezdő és haladó), kamarazene és zenekari osztályok indultak még. Újdonság volt azonban, hogy 1936-37-es tanévben heti két alapismereti órát tettek kötelezővé a kezdő növendékek számára. Az intézkedés szükségességéről a következőképpen nyilatkozott a melléktárgyakat oktató Antos Kálmán: „A zeneiskolánál bevezetett elméleti, összhangzattani, formatani, történeti stb. órák nem akadémikus nagyképűségből létrehozott felesleges külön megterhelést jelentenek a növendéknek, ellenkezőleg: a zenei nevelés kizárólag akkor lehet célravezető, ha a hangszertanulással párhuzamosan gondoskodás történik a zenei hallás és ritmusérzék rendszeres fejlesztéséről, valamint a zenével kapcsolatos ismeretek módszeres elsajátításáról.” (*Antos, 1937. 14. o.*).

KISGYERMEKEK ZENEI NEVELÉSE A ZENEISKOLÁBAN

A zeneiskolának nyilvánvaló érdeke volt, hogy minél több diákot iskolázzon be és azok minél hosszabb ideig tanuljanak zenét. Ezért a legfiatalabb korosztályt is szeretnék volna megnyerni: először az 1934-35-ös tanévről szóló értesítőben említik a 4-7 éves korú gyerekek számára szervezett „zenevodai” foglalkozáso-

¹⁸ Fuvola, klarinét, kürt, amely hangszereket katonazenészek tanítottak.

kat. A cél az volt, hogy még az iskolába kerülés előtt megszerettség a zenét a gyerekekkel, ha már ekkor kiderül, hogy a gyermek tehetséges, nagyobb eséllyel marad az intézet növendéke. Az előzetes tanulmányoknak köszönhetően a később iskolába kerülő gyermek számára pedig már nem olyan megterhelő a hangszer-tanulás, mintha egyszerre két iskolában kezdi meg tanulmányait. A foglalkozásokat *Simkó Mária* zongoratanárnő, az elméleti tárgyakért felelős Antos Kálmán felesége tartotta, aki a zeneóvodáról szóló cikkben kiemelte: „Tanulásról szó sincs, mégis a kis apróságok sok tudást sajátítanak el, mint azt az első év eredménye igazolta s közben mindegyikről meg lehet állapítani, milyen tehetséggel van megáldva hallás, ritmusérzék, emlékezet, fizikai adottság stb. szempontjából s azt, hogy milyen hangszer tanulására alkalmas, hajlamos.” (*Simkó*, 1936. 12. o.). Ennek ellenére, a foglalkozások inkább hasonlíthattak a mai zeneiskolai előkészítőre: énekeltek, hallás- és ritmusfejlesztő gyakorlatokat végeztek, hangszer-tanuláshoz szükséges mozgásokat, hangjegyeket tanultak. Az értesítőben is gyakran szerepelt a „zeneóvoda” mellett a „zenetanuláshoz előkészítő iskola” vagy csak „előkészítő iskola” elnevezés. A foglalkozások októbertől májusig tartottak, a májusi növendékhangversenyeken pedig rendszeresen tartottak a csoportok „zene-óvodai tanóra bemutatót”. Bár az első években sok jelentkező volt ebbe az osztályba (1936-37-es tanévben 27-en, az 1937-38-as tanévben 13-an), többen kimaradtak (1936-37-es tanévben 10, 1937-38-as tanévben 9 növendék). Az 1937-38-as tanévről összeállított értesítőben *Belle Ferenc* a következőkre mutatott rá: „... fontos, hogy felismerje a társadalom, milyen nagy szükség van a gyermekek zenetanulására – ez vezet komolyabb eredményre.” lényegesen alacsonyabb volt (*Belle*, 1938b. 4. o.).

Az 1938-39-es tanévben nem indítottak zeneóvodai csoportot. Ezután új tanárral és új elvek mentén szerették volna újrakezdeni a foglalkozásokat. Az 1938-39-es értesítőben olvasható cikkből, amely az új elképzeléseket volt hivatott bemutatni úgy tűnik, sokkal inkább az iskolai tanításra emlékeztető előkészítőt szerettek volna létrehozni, mintsem játékos órákat óvodás korú gyerekek számára. *Tölgyesiné Renyé Anna* énektanárnő, akit a város óradíjas tanárként alkalmazott a zenei előkészítő foglalkozások megtartására, „Zeneelőkészítő iskola a legújabb pedagógiai elvek alapján” című írásában foglalta össze pedagógiai elképzeléseit és a csoportokkal kapcsolatos terveit. *Renyé* számára nyugat-európai, amerikai intézmények, valamint az ebben az időben Budapesten működő hasonló csoportok, és a Debrecenben létrehozott „zeneelőkészítő mintaiskola” jelentett követendő példát. Ő maga 1938-ban részt vett Budapesten a Magyar Énektanárok Országos Egyesületének szervezésében megrendezésre kerülő *Fritz Jöde* német zenepedagógus által tartott előadássorozaton, amely a gyermekek zenei neveléséhez kapcsolódó német elképzeléseket mutatta be, és amely szintén nagy hatással volt rá. „Vázolt tanulmányozott módszerek alapján, tovább Molnár Imre és Molnár Antal Zeneművészeti Főiskolai tanár urak támogatásával gondolom egy ilyen – a rendes iskolán kívül a művészi nevelés minden ágát felölelő, mégis a zenei előkészítést hangsúlyozó – zeneóvoda kialakítását és Szegeden való beve-

zetését.” - írta¹⁹ (Tölgyesiné, 1939. 16. o.). A zeneóvodába szeptemberben lehetett jelentkezni, a tanítást különböző korcsoportokban - 4-5 évesek, 6-8 évesek; 8-10 évesek; 11-15 évesek -, viszonylag magas óraszámokban, heti háromszor két órában tervezték megindítani. Ezt követően a zeneóvoda sorsáról, programjáról nem tudunk sokat. Szintén a témához kapcsolódik az 1940-41-es tanévet összegző értesítőben megjelent tanulmány. Belle „A gyermek és a zene” című írása a zenetanulás gyermekkorban való megkezdésének szükségességére hívta fel a figyelmet. Egyúttal kitért arra, hogy a gyermekek különböző képességeinek fejlettsége között nagy különbségek lehetnek, és e képességek közül a zenei képességek fejlettségének mértéke nehezen ellenőrizhető: „A gyermek képzeleti csaknem minden területen könnyebben ellenőrizhető, mint a hangok, a zene területén. [...] A zenében áll a legnagyobb nehézség előttünk...” (Belle, 1941c. 5. o.) A gyermekek zenei nevelése szempontjából két kiemelt feladatot fogalmaz meg: „Az első az éneklés, amely karének és bizonyos hallásvizsgáló foglalkozás. Ez egy külön probléma, amelyre vonatkozólag Kodály Zoltán dr. korszakalkotó irányelveket tartalmazó tanulmánya kell, hogy átalakítólag hasson.” (Belle, 1941c. 6. o.) Az aktív énekes és hangszeres zenélés mellett a zene passzív befogadását is tervszerűen emelné a zenei nevelésbe: „A második rész a hangszeres zenével való megismerkedés passzív hallgatás vagy tanulás útján. [...] Tapasztalat szerint az utóbbi az elhanyagoltabb terület...” (Belle, 1941c. 6. o.) A zenei előkészítő osztályok kiépítésének kísérlete nem volt hosszú életű, az 1940-41-es értesítőben még olvasható a beiratkozás időpontja, a tandíj összege, de semmi további adatot nem közölnek a zeneóvodához kapcsolódóan. Az 1941-42-es és az 1942-43-as tan évekről szóló értesítőkben már a beiratkozás lehetőségéről sem tesznek említést. Az értesítőkben követhető, hogy zeneóvodai csoport csak a második világháborút követően, 1945-ben indult újra.

A ZENEISKOLA TANÁRI KARA

„A modern zeneiskola megteremtésével” – írja Lugosi a zeneiskola 1880-as alapítására célozva – „a tanerők felszabadultak a zeneszolgáltatási kötelezettség alól és így teljes idejüket a zeneoktatás ügyének szentelhették. Ennek megvolt az az áldásos hatása, hogy a zenei művelődés jobban terjedt, de megvolt az a hátránya, hogy a zenekari művek bemutatása háttérbe szorult” (Lugosi, 1929a, 29. o.).

1929-ben a Lugosi-jelentés közreadásának idején a zeneiskola tanári karába az igazgató Király-König Péteren kívül kilenc rendes tanár, egy helyettes és egy óraadótanár tartozott. Összesen heten rendelkeztek a Zeneakadémián szerzett tanári képesítéssel, öten pedig tanítási engedéllyel dolgoztak, különféle végzettségek alapján.

¹⁹ Molnár Imre (1888–1977) zenei író, énekművész, énektanár, zenekritikus, a Zeneművészeti Főiskola tanára; Molnár Antal (1890 – 1983) zenetörténész, zeneszerző és zeneesztéta, brácsaművész, Kodály Zoltán egykori tanítványa.

Belle igazgatósága idején a tanári kar létszáma jelentősen nem változott, általában 12–13 körül mozgott. Az 1940–41-es tanévről kiadott értesítőben közölt névsorból jól látható, hogy a tanárok nagy része tapasztalt, zeneakadémiai tanári végzettséggel rendelkező zenetanár, sokan közülük már Király-König idejében a zeneiskola tanárai, voltak.

A tantestülethez rövidebb-hosszabb időre óradíjas tanárok is csatlakoztak. Például az 1937–38-as értesítőből kiderül, hogy *Baranyi Lilly* 1938 szeptemberében kérte a polgármestert, amennyiben zongora szakra a kiírt létszám felett jelentkezők növendékek, úgy óraadóként vegyék alkalmazásba. Ugyanebben az évben nyújtott be hasonló kérelmet *Zucker Hilda* okleveles zongoratanár is, ő azonban csak 1945-ben került be a tanári karba (*Belle*, 1938a.).²⁰

Nemcsak az épület 1939-ben történő átalakítása, de a háborús évek is terhet róttak a tanári karra. Belle Ferenc és *Perényi Pál* többször vonult be katonai szolgálatra, az ő feladataikat ez idő alatt kollégáik látták el. A zeneiskola hangversenytermét a Népmozgalmi Hivatal, egy nagyobb termét pedig a Népiszkolai Törzskönyvi Hivatal foglalta el. A tanítás a többi teremben zavartalanul folyt, a hangversenyeket a Tisza Szállóban és a zeneiskola próbatermében tartották. „... (N)övendékeink általános színvonala a megnehezedett élet és családi körülmények dacára sem maradt az előző évekéi mögött. A szülők érdeklődése és ezáltal a növendékek szorgalma és komolysága a már szinte túlterhelt tanárok munkáját is könnyebbé és eredményesebbé tette.” – írta Belle Ferenc 1943-ban (*Belle*, 1943b. 5. o.).

A ZENEISKOLA NÖVENDÉKEI

Az 1920-as évek végén a zeneiskola növendékeinek száma Lugosi jegyzéke alapján 360 fő körül mozgott, a kimaradókról ez a dokumentum nem közölt adatot. Ebben az időszakban a növendékek zöme már három-négy éve tanult zenét, a növendékek többsége öt-hat éven keresztül folytatta tanulmányait. Lugosi statisztikája szerint tanulmányaik első évében körülbelül a növendékek 30%-a hagyta abba a zenetanulást, a zeneiskolába felvettek közül a későbbiekben 2% bizonyult „zeneileg képezhetetlennek”. A tanulók nagy többsége zongorázni tanult, ezután népszerűségben a hegedű következett, ezt követte a gordonka és magánének tanszakon tanulók száma (*Lugosi*, 1929a. 51–54. o.).²¹

A Belle Ferenc igazgatósága alatt kiadott értesítők alapján a tanulók létszáma egyértelműen alacsonyabb volt (250–270 fő körül), és lassú növekedést mutatott 1935–1939 között. Az 1939–40. tanévtől érte el vagy haladta meg a növendékek száma a 300-at, az 1942–43. tanévi értesítőben pedig arról számoltak be, hogy a beiratkozott 335 növendék miatt a tanárok nagy része óraszámán felül is vállalt tanítást. Az értesítőben pontosan megadták a kimaradt növendé-

²⁰ Később, 1952-től az újjászervezett, csak alapfokú oktatást nyújtó zeneiskola igazgatója.

²¹ Lugosi jegyzéke 1925 és 1928 közötti tan évekről közölt adatokat.

kek számát is. Arról, hogy a növendékek közül hányan bizonyultak „zeneileg képezhetetlennek”, az értesítők nem közöltek adatot. Valószínűleg e tanulók számát csökkentette az időközben bevezetett felvételi vizsga is. A hangszerek népszerűségi sorrendje a Belle-korszakban sem változott sokat: legtöbben zongorázni tanultak, ezt követte a hegedű. A magánének szakosok száma ebben az időszakban már megelőzte a gordonkát választókét. A kiadott értesítők külön jelölték a már felsorolt hangszereket és magánéneket választó „rendes” növendékeket és a más szakokon elméleti tárgyakat, nagybőgőt tanuló és zeneóvodába járó „rendkívüli” diákokat, akiknek a száma lényegesen alacsonyabb volt. A „rendkívüli” diákok tandíja is különbözött a „rendes” diákokétól. A nagybőgő szakosok minden díjtól mentesen, teljesen ingyen tanulhattak az intézményben, ez az intézkedést nyilvánvalóan a hangszer kisebb népszerűsége indokolta. A zeneóvodáról már a tanulmány korábbi fejezetében szóltunk. 1935-36-os tanévtől kezdődően a zeneóvodába jelentkezők számát is közölték a „rendkívüli” növendékek között. Az 1936-37-es tanévben jelentkeztek ebbe a csoportba legtöbben, 27-en. Az ezt követő tanévekben a beiratkozók száma csökkent. Végül a képzés az 1940-es évek elejére meg is szűnt, és csak 1945-ben, a konzervatóriummal alakulás előkészületének tekinthető időszakban indult újra az 1946-ban kiadott értesítő szerint.

ÖSSZEGZÉS

Az 1935-1944 közötti időszak különféle dokumentumait áttekintve jól látható, milyen külső és belső események alakították a Városi Zeneiskola életét, a történelmi események milyen lépésekre készítették a Szeged zenei életében és zeneoktatásáért dolgozó szakembereket és vezetőket. Belle Ferenc elsősorban Szeged kulturális, azon belül zenei, és zenepedagógiai központi szerepének megerősítését és megőrzését tűzte ki célul. Munkája nyomán tovább nőtt az intézmény képzésének színvonala, amely hozzájárult a szegedi zeneértő, zeneszerető közönség gyarapodásához, egyben azt is lehetővé tette, hogy a város zenei együtteseibe egyre színvonalasabb munka folyjon az intézményből kikerülő „amatőr zenészeknek”, zenészeknek köszönhetően.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Antos Kálmán: Az elméleti oktatásról. In: Belle Ferenc dr. (1937): *Szeged Szabad Királyi Város Zeneiskolájának 1936-37. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged. 12–15.

Belle Ferenc dr. (1935): *Szeged Szabad Királyi Város Zeneiskolájának 1934-35. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1936a): *Szeged Szabad Királyi Város Zeneiskolájának 1935-36. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1936b): Zeneiskolánk jövő feladata. In: Belle Ferenc dr. (1936a): *Szeged Szabad Királyi Város Zeneiskolájának 1935-36. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged. 7–10.

Belle Ferenc dr. (1937): *Szeged Szabad Királyi Város Zeneiskolájának 1936-37. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1938a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolájának 1937-38. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1938b): Újabb iskolatípus felé. In: Belle Ferenc dr. (1938a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolájának 1937-38. tanévi értesítője*. Széchenyi Nyomda, Szeged. 3–6.

Belle Ferenc dr. (1939a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1938-39. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1939b): A zeneiskola új épülete és új programja. In: Belle Ferenc dr. (1939a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1938-39. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged. 3–5.

Belle Ferenc dr. (1940): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1939-40. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1941a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1940-41. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1941b): A hangversenyélet korszerűsítése. In: Belle Ferenc dr. (1941a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1940-41. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged. 3–4.

Belle Ferenc dr. (1941c): A gyermek és a zene. In: Belle Ferenc dr. (1941a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1940-41. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged. 5–7.

Belle Ferenc dr. (1942): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1941-42. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1943a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1942-43. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged.

Belle Ferenc dr. (1943b): Beszámoló. In: Belle Ferenc dr. (1943a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1942-43. tanévi értesítő*. Árpád Nyomda, Szeged. 3–6.

Belle Ferenc (1976): *Emlékeim*. Somogyi-könyvtári műhely. 76. 1-2. sz. 1–35.

Gévayné Janurik Márta és Kerekné Fekete Éva (2013): *A Zenedétől a Zene-művészeti Karig. Fejezetek a szegedi zeneoktatás történetéből dokumentumok és képek tükrében*. Litofilm Nyomda, Szeged.

Kerek Ferenc (2003): *A stájer havasoktól Szegedig*. Doktori értekezés. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest.

Kollár Pál (1947): *Szeged Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1946-47. tanévi értesítő*. Haladás Nyomda, Szeged.

Kristó Gyula és Farkas József szerk. (1985): *Szeged története II. 1686-1849*. Szeged Megyei Városi Tanács megbízásából: Somogyi Könyvtár, Szeged.

Lugosi Döme (1929a): *A zeneművelés Szegeden. Szeged szab. kir. Város Jelentése a Vallás és Közoktatásiügyi Miniszterhez.* Szeged Szab. Kir. Város Közönsége, Szeged.

Lugosi Döme (1929b): *A szegedi zenekultúra története. Muzsika. Zeneművészeti, zenetudományi és zenekritikai folyóirat.* Felelős szerk: Papp Viktor, 111.sz. 10–51.

Muzsika. Zeneművészeti, zenetudományi és zenekritikai folyóirat. Felelős szerk. Papp Viktor 1929. 111. szám

Pappné Kopasz Ildikó (2009): *A város zenészei. A komolyzene szegedi követei a kezdetektől 1994-ig.* In: *Szegedi muzsikások. Írások a város szimfonikusainak évtizedeiből.* (Szerk. Tandi Lajos), Bába és Társai Nyomda, Szeged. 7–15.

Reizner János (1900): *Szeged története* 3. kötet. <http://www.bibl.u-szeged.hu/reizner/reizner.htm> online: 2015. aug.

Simkó Mária (1936): *A zeneovoda célja. Szeged Szabad Királyi Város Zeneiskolájának 1935-36. tanévi értesítője.* Széchenyi Nyomda, Szeged. 11–13.

Tölgyesyné Renyé Anna (1939): *Zene előkészítő iskola a legújabb pedagógiai elvek alapján.* In: Belle Ferenc dr. (1939a): *Szeged Szabad Királyi Város „Liszt Ferenc” Zeneiskolája 1938-39. tanévi értesítő.* Árpád Nyomda, Szeged. 15–16.